

VÝZNAMNÉ JUBILEUM MINERALOGA, PROFESORA RNDr. JOSEFA STAŇKA, CSc.

V letošním roce oslaví významné životní jubileum 80 let Josef Staňka, profesor Masarykovy univerzity v Brně, významný mineralog a dlouholetý externí spolupracovník mineralogicko-petrografického oddělení Moravského zemského muzea v Brně.

Josef Staňka se narodil v Brně 17. listopadu 1928. Již během středoškolského studia se začal zajímat o mineralogii, seznámil se s prof. K. Zapletalem, prof. J. Sekaninou a dr. T. Kruťou. Po maturitě na reálném gymnáziu v Brně-Husovicích v r. 1948 studoval přírodní a později geologické vědy na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně (1948–1952). Studium ukončil získáním titulu RNDr. na základě disertační práce *Petrografie a mineralogie pegmatitových žil u Dolních Borů*. Titul kandidáta věd obdržel na téže univerzitě na základě práce *Pegmatit u Dobré Vody* (1963). V roce 1969 se habilitoval spisem *Železnato-manganaté fosfáty západomoravských pegmatitů* a v témže roce 1. 7. 1969 byl jmenován docentem mineralogie. Na základě svého celoživotního díla byl v r. 1993 jmenován profesorem pro obor mineralogie a petrografie.

Ještě jako student se stal Josef Staňka 15. 4. 1952 asistentem na Katedře mineralogie a petrografie PřF MU v Brně, posléze od 1. 1. 1956 odborným asistentem. Docentem byl řádně ustanoven až s 2-letým zpožděním od 1. 10. 1971 a od 1. 12. 1993 byl jmenován profesorem. Vyučoval fyzikální krystalografii, systematickou mineralogii, horninotvorné minerály, speciální optické metody, metody laboratorního výzkumu minerálů, mineralogii ČSR, nerostné suroviny ČSR, vybrané kapitoly ze systematické mineralogie, základy úpravnictví nerostných surovin, dějiny mineralogie, posledně jmenovanou ještě v r. 2007. Významnou měrou se podílel na přípravě a vedení exkurzí a terénních cvičení. Organizoval a vedl výměnné zahraniční praxe studentů do bývalé NDR, Polska a bývalého SSSR a zajišťoval reciproční praxe a exkurze pro zahraniční studenty u nás. Léta také pečoval o jedinečné katedrovní sbírky minerálů a hornin, Po uvolnění jednoho ze dvou sbírkových sálů pro potřeby geografie v r. 1964 úspěšně instaloval zcela novou expozici ve zbylém sálu a dalších prostorách katedry. Prof. Staňka patří k nejdéle sloužícím učitelům na fakultě, vychoval stovky odborných geologů i středoškolských profesorů.

Ve své vědeckovýzkumné činnosti se zaměřil hlavně na studium granitických pegmatitů a jejich minerálů z celé Moravy a jihozápadních Čech, zevrubně studoval zejména Fe-Mn fosfáty, zabýval se však i jinými tématy. Je autorem či spoluautorem desítek vědeckých prací, desítek krátkých sdělení a populárně-vědeckých článků. Znám je svou spoluúčastí na knize J. H. Bernarda a kol. *Mineralogie Československa* (Academia Praha 1969, 1981) a knize J. H. Bernarda *Minerály České republiky* (2000). Z poslední doby stojí za zmínku precizní *Mineralogie na Moravě a ve Slezsku v letech 1770–1970* (Folia Historica, PřF MU, r. 2002). Popsal dva nové minerály pro mineralogický systém, ve spolupráci s M. Novotným nový fosfát cyrilovit z Cyrilova a s J. Miškovským nový silikát sekaninait z Dolních Borů.

Od r. 1982 do konce r. 2002 byl Staňka národním reprezentantem v Komisi pro Klasifikaci minerálů v Mezinárodní mineralogické asociaci (IMA), od r. 1999 je členem re-

dakční rady časopisu *Mineralogia Polonica*. Zúčastnil se mnoha domácích i zahraničních sympozií a konferencí, aktivně dvou světových geologických kongresů (Praha 1968, Moskva 1984) a zasedání Komise pro klasifikaci minerálů IMA (Varna 1982, Moskva 1984, Pisa 1994).

Staněk často provázel zájemce z kruhů odborných i sběratelských po našich zajímavých mineralogických i petrografických lokalitách. Sám navštívil řadu významných evropských nalezišť, tři měsíce pobyl na Islandu (1971), stejně dlouhou dobu v Norsku (1972), dvakrát byl na Kolském poloostrově (1984, 1990), měsíc pobyl u prof. Černého v Kanadě (1991); spatřil tam i světově proslulý pegmatit Tanco a řadu dalších lokalit. Nutno poznamenat, že prof. Staněk má velmi pěkný vztah k celé přírodě, zejména k Českomoravské vrchovině, kterou poznal pěšky na cestách za minerály i v zimě na běžkách.

Prof. Staněk nasbíral během svého života obrovské množství minerálů a hornin. Hodně jich uložil do sbírek svého bývalého pracoviště, ale hlavně do sbírek Mineralogicko-petrografického oddělení Moravského zemského muzea v Brně. Toto oddělení mu vděčí nejen za několik tisíc vzorků sbírkových (převážnou většinu jich daroval) ale i podobné množství vzorků studijních či určených k výměně. Na oddělení rovněž předává svoje i jím získané separáty, rukopisné materiály a fotografie, týkající se převážně mineralogie Moravy. V muzejním časopisu *Acta Musei Moraviae* (řada *Scientiae naturales*, dnes *Scientiae geologicae*) publikoval řadu prací, v nedávné době zejména souborné zpracování minerálů z Dolních Borů (1991, 1997) a Dobré Vody (1999 s. M. Novákem). Je rovněž

Prof. J. Staněk s prof. P. Černým (University of Manitoba, Winnipeg) na významné pegmatitové lokalitě Maršíkov - Scheibengraben (foto M. Novák).

přísným recenzentem, a to nejen co se týče vědecké přesnosti prezentovaných fakt, nýbrž i úrovně stylizace. Přínos jubilanta pro poznání mineralogie Moravy je nepřehlédnutelný. Ze známé topografické mineralogie T. Kruti (1966; včetně následných *Příspěvků*) je zřejmé, že to byl prof. Staněk (vedle prof. Černého, prof. Fojta, ing. J. Miškovského a doc. D. Němce), který ve své době určoval téměř všechny vzácnější nerosty na Moravě a ve Slezsku. Prof. Staněk je také spoluvůrcem expozice „Minerály Třebíčska“ v Muzeu Vysočiny v Třebíči.

Za svou vědeckou i pedagogickou činnost byl prof. Staněk oceněn mnoha vyznamenáními. Jeho zahraniční přátelé mu udělali jistě velkou radost, když po něm navrhli pojmenovat nový neznámý fosfát $\text{Fe}^{3+}(\text{Mn}, \text{Fe}^{2+}, \text{Mg})\text{PO}_4\text{O}$ z Namíbie. Pod názvem *staněkit* byl v roce 1997 schválen Komisí pro nové minerály IMA a nedávno byl určen i v jednom pegmatitu v České republice. Jubilant má mnoho přátel z řad mineralogů, petrologů i geologů, jak domácích, tak zahraničních. I když ho v r. 2001 postihl těžký infarkt, vykřesal se z něj a osmdesátka ho zastihuje celkem ve slušné tělesné i duševní kondici.

A tak nezbývá než popřát „Ad multos annos“ !

Stanislav Houzar, Milan Novák